

Микола БОНДАРЧУК **СВІЧНИК У СТИЛІ РОКОКО**

У межах Дубенського району різьблення по дереву у стилі рококо представлене лише двома іконостасами у Свято-Михайлівському храмі села Мирогоща та Свято-Дмитрівському села Семидуби. Розп'яття, кіоти і вітварі виконані в манері рококо фіксуються і в інших храмах району. Незначне поширення нового стилю в тодішньому Дубенському повіті пояснюється несприйняттям його більшою частиною православного духівництва, яке тяжіло до ренесансних і барокових форм іконостасного різьблення. Окрім того, рококо пов'язувалось з релігією, якщо якийсь орнамент бачили в католицькому костелі, то він автоматично ставав католицьким [4, 27].

Стиль рококо виник у добу пізнього бароко в 1730-80 роках у Франції [3, 126]. Головним мотивом в орнаменті рококо є стилізований декор з перфорованих вирізків морської раковини, вогника, хвиль, у поєднанні з квітами, листям аканту і волютами. Чомусь до означення цього стилю з легкої руки письменників братів Едмона і Жюля Гонкур приліпили такі епітети як: «фривольний, примхливий, легковажний» тощо. Ніби це не орнамент, а якась собі емансипована жіночка. У майстрів-різьбярів перш за все він викликав захоплення своєю новизною, сміливістю і свободою композиції. На відміну від симетричного, врівноваженого орнаменту бароко, асиметричне рококо не тільки не обмежувало фантазію майстра, але й змушувало його творити, вимагало до себе відповідального ставлення у різьбленні тонких і ажурних елементів.

У фондах Державного історико-культурного заповідника м. Дубно зберігається декілька експонатів виконаних у стилі рококо [2]. Серед них два свічники з місцевого костелу Яна Непомука (вис. 168x70см., матеріал-деревина липи, поліхромія). Стилестично-порівняльний аналіз дозволяє стверджувати, що обидва свічники різьбив один і той же майстер. На світлинах 30-х років видно, що весь інтер'єр костелу був

виконаний у стилі рококо [1,130-131]. Очевидно, що такий об'єм робіт міг бути під силу лише колективу високопрофесійних майстрів. Враховуючи, що будівництво костелу закінчили в 1832 році, десь і з тих часів могло початись і оформлення його інтер'єру.

Складається враження, що свічник був лише приводом для створення багатогранної композиції. Насичена гра тіней і відблисків на позолоченому орнаменті і драпіровці, чітка вертикаль свічника, легка і вільна композиція з ангелочком, де контраст і динаміка орнаменту приваблює погляд, створює філософський настрій швидкоплинності часу, його

невловимості. Свічник ретельно опрацьований зі всіх сторін, однак розрахований на сприйняття спереду, де обличчя ангела. Тут більш насичена орнаментика і більше позолоти. Подібні свічники-канделябри, як правило, стояли у костелах з двох боків вівтаря. У багатьох з них тильна сторона майже не декорувалася, вся увага майстрів зосереджувалася лише на тій стороні, яка була повернута в середину храму, тоді як дубенський свічник ретельно опрацьований і декорований зі всіх сторін, що говорить про фінансові можливості парафії або вимогливість настоятеля. Орнамент на свічнику, здається на перший погляд, хаотичним нагромадженням декоративних елементів, при детальному аналізі структурується в чітку і закономірну композицію, поєднується в єдине ціле. Всі композиційні елементи свічника: напрям руху; рука, що злегка обнімає свічник; нога зігнута в коліні; складки тканини – говорять про динаміку і рух в просторі. Майстер рококо створює феєрію світла, де площини тканини, чергуючись із глибокими зрізами формують складки, які рефлектують промені, відбиваючи їх в різні напрямки. Особливо красиво, коли дивитися на свічник з глибини храму при легкому освіченні свічками. М'яке сяйво позолоти, ніби пульсує, переливаючись у сутінках. Електричне освітлення змушує поверхню скульптури більш різкіше відбивати світло. Фотографи знають, як не просто сфотографувати позолочену поверхню, що дає безліч відблисків. У свічнику все продумано, нічого _____ зайвого, майстер віртуозно володів технікою рококо. В декоруванні свічника переважає орнамент вигнутої галузки з волютами на кінцях, яку майстри називають “квасолиною”, поєднуючись з мотивом мушлі та дрібними ритмічними зрізами, виступає над темним фоном, покриваючи майже всю площину. Масивні триніжки свічника різняться між собою як висотою і формою, так і орнаментуванням. Кожна не схожа на іншу, навіть фактура торців ніжок виконана півкруглими стамесками відрізняється одна від одної. На бічних сторонах триніжок різна компоновка рококового орнаменту. Загальну композицію доповнює кольорове рішення, на темно-коричневому фоні золото особливо виділяється. Можливо, якби майстер позолотив всього свічника, він би не так гармонійно сприймався як у двох кольорах. Стержень свічника виготовлений з цілої колоди липи в діаметрі 35 см. Липа була заготовлена взимку, про що свідчить відсутність великих тріщин. Дерево, яке зрізають, коли в ньому багато соку, при висиханні сильно розтріскується і більше пошкоджується жуками, очевидно, такою деревиною майстер доклеював ніжки свічника. Доклеювання

заготовок до основного масиву допомагало формувати будь-який необхідний об'єм, без огляду на обмеження дані природою дереву. Зайвий матеріал зрізали, стики заготовок проклеювали тканиною і покривали левкасом. Сам ангелочок на свічнику має свої особливості. Перше, що впадає в очі – дитяче тіло наділене головою дорослого чоловіка, на якій чітко проступають індивідуальні риси обличчя. Моделювання волосся на голові ангелочка доволі схематичне, зовсім не схоже на стиль рококо. Зачесане назад, майже прямими пасмами спадає до пліч і лише на рівні вух одна заглибина, як слід від носіння шапки. Можливо майстер працював над свічником взимку, адже за звичай шапки носять у холодну пору року. Якщо врахувати, що саме обличчя ангела наділене індивідуальними рисами: роздвоєне підборіддя, очі, форма носа і зачіска, то можна припустити, що майстер різьбив портрет з дорослого чоловіка (з настоятеля чи спонсора). Волосся в добу рококо різьбили легкими хвилястими пасмами, можливо майстер був більше орнаменталістом аніж скульптором. Однак, вся композиція свічника показує, що це досвідчений і професійний різьбяр, який добре розумівся на природі стилю рококо. Свічник з ангелочком і сьогодні вражає своєю майстерністю виконання, гармонійністю композиції і є достойним вкладом у скарбничку культури Волинського краю.

Джерела література

1. Дмитренко Т.Б. Дубно. Погляд крізь віки. - Луцьк: ВАТ Волинська обласна друкарня, 2010.
2. Фонди Державного історико-культурного заповідника м. Дубно. ДКМ, В-640.
3. *Ilustrovany encyklopedicky slovník. ACADEMIA, Praha, 1982, III.díl.*
4. *Mankowaki T. Lwowski cech malarzy w XVI-XVII w. Lwow. 1936.*